

बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय
उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी
अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग

प्रगति प्रतिवेदन
२०२२/०२३

युनिक नेपाल
राजापुर नगरपालिका, वडा नं. २ जोतपुर, बर्दिया
फोन : ०८१-६९४७०७, ९८५८०४३३५५
फ्याक्स : ०८४ ४२१०३८
इमेल : unyc.bardiya@gmail.com
वेबसाइट : www.unynepal.org.np
फेसबुक : www.facebook.com/unynepal2052

ग्रामीण प्रविधि केन्द्र
Centre for Rural Technology, Nepal (CRT/N)
Towards Action for Development - Since 1989

प्रकाशक : युनिक नेपाल
ठेगाना : राजापुर नगरपालिका वडा नं. २, जोतपुर, बर्दिया
फोन नं. : ०८४ ४२१०३८ गुलरिया, ९८५८०४३३५५ जोतपुर
इमेल : unyc.bardiya@gmail.com
वेबसाइट : www.unycnepal.org.np
फेसबुक पेज : www.facebook.com/unycnepal2052
प्रकाशन वर्ष : २०७९

परियोजनाको नाम :

बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग

कार्यान्वयनकर्ता : UNYC Nepal
सहयोग : GEF/SGP/UNDP
प्राविधिक सहकार्य : CRT/N
लेखन तथा सम्पादन : श्री सोम प्रसाद चौधरी, कार्यक्रम कार्यक्रम संयोजक
सहयोगी : श्री प्रेम कुमार थाप
श्री सविता चौधरी
श्री रामचन्द्र थाप

अध्यक्षको मन्तव्य

युनिक नेपालले स्थापनाका कालदेखि नै समुदायको विकास, हक अधिकार, वकालत र भौतिक संरचना निर्माणको कार्य गर्दै आई रहेको कुरा सर्वविदितै छ । खास गरेर आदिवासी थारु समुदायको आर्थिक सामाजिक र साँस्कृतिक क्षेत्रमा महत्वपूर्ण कार्य गरेको छ । यस संस्थाले थारु समुदायमा अभ्यस्त बरघर प्रणालीको सशक्तिकरण र गुरुवा वैदावाहरूको क्षमता विकासका लागि पनि महत्वपूर्ण योगदान दिदै आएको छ । थारु भाषा, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्द्धनका लागि विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गर्ने, अनुसन्धान कार्य र पुस्तक छपाई गरी दस्तावेजीकरणको कार्य गर्दै आएको छ ।

गरिब तथा सिमान्तकृत र जेहेन्दार विद्यार्थीहरूको नियमित र उत्कृष्ट पठनपाठनमा हौसला प्रदान गर्नका लागि यस संस्थाले माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको छ । यस आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा छोटो अवधी र दीर्घकालिन छात्रवृत्ति गरेर ६० जना विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति प्रदान गरेर महत्वपूर्ण कार्य गरेको अनुभूति भएको छ । जसमध्ये, कक्षा ७ पास गरेर आठमा अध्ययनरत १० जना विद्यार्थीलाई दीर्घकालिन छात्रवृत्ति प्रदान गरिएको छ ।

विगत २२ वर्ष देखि सञ्चालन गर्दै आएको एम्बुलेन्स सेवालाई निरन्तरता दिएका छौं । यसले गर्दा विरामीहरूलाई आपत विपतका वेला समयमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच भएको छ ।

युएनडिपी-जिइएफ/एसजिपी र युनिक नेपालको साभेदारीमा सम्भौता भएको बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशिलतालाई सहयोग परियोजना राजापुर नगरपालिकाको वडा नं. २ बर्गदही गाउँमा कार्यान्वयन भयो । अप्रिल २०२१ देखि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने यो कार्यक्रम कोभिड संक्रमणका कारणले सिर्जित लकडाउनले गर्दा सेप्टेम्बर देखि कार्यान्वयनमा आयो । यो परियोजनामा खास गरेर आदिवासी थारु समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धनका साथै उनीहरूको अभ्यासलाई उद्यमशीलतामा प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य रहेको थियो । यो परियोजना सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको छ । यसका लागि युएनडिपी एसजिपी/जिइएफ तथा कार्यक्रम प्रमुख विवेकधर शर्माज्यू प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छौं । त्यसैगरी प्राविधिक सहयोग गर्ने संस्था ग्रामिण प्रविधि केन्द्र नेपाल र कन्सल्टेन्ट फर्स बहादुर टन्डनलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस परियोजना सँग सम्बन्धित सरोकारवाला निकाय, नगरपालिका, वडा, संघ संस्था, वित्तिय संस्था, बरघर, सहकारी, बरगदही गाउँका सम्पूर्ण घरधुरीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

यस प्रतिवेदन लेखन तथा सम्पादन गर्नुहुने यस परियोजनाका कार्यक्रम संयोजक सोम प्रसाद चौधरी लगायत महत्वपूर्ण समय दिनु हुने सबै कर्मचारीहरूलाई मुरी मुरी धन्यवाद ।

प्रिम बहादुर थारु
अध्यक्ष

विषय सूची

१. परियोजनाको बारेमा.....	३
२. परियोजनाको उद्देश्य.....	३
३. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रदर्शनी कार्यक्रम.....	७
४. वित्तीय संस्थाहरूको नक्सांकन.....	१०
६. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूको पर्यावरणीयमैत्री बारे प्राविधिक मुल्याङ्कन र सम्भाव्यता अध्ययन.....	१२
७. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको जडान.....	१२
८. क्षमता विकास तालिम.....	१३
९. व्यवसायिक तरकारी खेति तालिम.....	१५
१३. ज्ञान आदान प्रदान र समापन कार्यशाला.....	१९
१४. अध्ययन भ्रमण तथा अनुगमन.....	२०
सफलताको कथा.....	२५
युनिक नेपालको चिनारी.....	३०

१. परियोजनाको बारेमा

बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग परियोजना राजापुर नगरपालिका वडा नं. २ बरगदही गाउँमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रयोग र आदिवासी ज्ञानको अभ्यासद्वारा आदिवासी थारु समुदायको जीविकोपार्जन सुधारका लागि लागु गरिएको हो । यस परियोजनामा बरगदही गाउँका १८७ घरधुरीका ४९२ पुरुष र ४९३ महिलाहरू लाभान्वित समूहमा राखिएका थिए । थारु समुदाय कृषि पेशामा आवद्ध समुदाय हो । यस समुदायमा बाख्रा पालन, बंगुरपालन, माछापालन, तरकारी खेति र खेतिका लागि गाई गोरु र राँगा पालन गर्ने गरिन्छ । आदिवासी समुदाय भएकाले दैनिक जीवनयापनका लागि आफ्नै खालका आदिवासी अभ्यासहरू छन् । आदिवासी समुदायमा व्यवसायिकरूपमा खेतिको विकास भई नसकेकोले उनीहरूकै अभ्यासमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधि प्रवर्द्धन गरेर उद्यमशिल बनाउने यस परियोजनाको उद्देश्य थियो ।

२. परियोजनाको उद्देश्य

प्राथमिक उद्देश्य:

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी जनजातिहरूको ग्रामिण जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने,

विशिष्ट उद्देश्यहरू:

- घरायसी र कृषि कार्यका लागि उर्जाको माग पूरा गर्न समुदायमा बिभिन्न नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको जडान गर्न,
- क्षमता अभिवृद्धि मार्फत बिभिन्न स्वदेशी उद्यमशिलता गतिविधिहरूलाई प्रवर्द्धन र सहयोग गर्न,
- जलवायु स्मार्ट प्रविधिहरू अपनाएर गाउँमा जलवायु लचिलोपन विकास गर्न र वातावरणमैत्री गाउँ प्रदर्शन गर्न,
- नवीकरणीय उर्जा प्रविधि र अन्य उद्यमशिलताका गतिविधिहरूमा फाइनान्स गर्न र स्थानीय उत्पादनको प्रवर्द्धन गर्न समुदाय र स्थानीय वित्तीय संस्थाहरू बीचको सम्बन्ध सिर्जना गर्न ।

बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग

युएनडिपी-जिइएफ/एसजिपी र युनिक नेपालको साभेदारीमा सम्भौता भएको यो परियोजना राजापुर नगरपालिकाको वडा नं. २ बर्गदही गाउँमा कार्यान्वयन हुँदै गरेको छ । अप्रिल २०२१ देखि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने यो कार्यक्रम कोभिड संक्रमणका कारणले सिर्जित लकडाउनले गर्दा सेप्टेम्बर देखि कार्यान्वयनमा आयो । यो परियोजनामा खास गरेर आदिवासी थारु समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धनका साथै उनीहरूको अभ्यासलाई उद्यमशीलतामा प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य रहेको छ । यस परियोजना बाट बरगदही गाउँका १८७ घरधुरीलाई समेटिएका छन् । यस परियोजना अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सम्पन्न भएका छन् ।

१. परियोजना बारे जानकारी तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिबारे अभिमुरखीकरण

युनिक नेपालको केन्द्रिय कार्यालयमा बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग परियोजनाको शुभारम्भ कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । कार्यक्रममा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिहरु र वातावरणमैत्री गाऊँ विकास अवधारणाबारे अलग-अलग प्रस्तुतिकरण गरिएको थियो ।

परियोजना शुभारम्भ तथा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिबारे अभिमुरखीकरण

कार्यक्रममा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूबारे प्रस्तुतिकरण ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका उप-निर्देशक श्री निरज श्रेष्ठ ज्यूले गर्नुभएको थियो । वातावरणमैत्री गाउँ विकास कार्यक्रमबारे प्रस्तुती ग्रामीण प्रविधि केन्द्रका सुवास लामिछानेले गर्नुभएको थियो । प्रस्तुतिकरणकै सिलसिलामा वातावरणमैत्री गाउँ विकास कार्यक्रमबारे ग्रामीण प्रविधि केन्द्रद्वारा विकास गरिएको एक भिडियो सामग्री प्रस्तुत गरिएको थियो ।

सहभागी विवरण	कार्यक्रमको उपलब्धी
२८ जना १८ पुरुष १० महिला	<ul style="list-style-type: none"> UNYC Nepal र CRT/N बीच सम्पन्न सम्झौता र (MOU) माथि आवश्यक छलफल गरी बुझाईमा एकरूपता सहित आवश्यक द्विपक्षीय स्पष्टता कायम गरियो । कार्यक्रम शुभारम्भ कार्यशाला गोष्ठीमा नवीकरणीय ऊर्जा प्रविधिहरू र वातावरणमैत्री गाउँ विकास अवधारणाबारे अलग-अलग प्रस्तुतिकरण सम्पन्न गरियो । संस्थाका पदाधिकारी, कर्मचारी र बर्गदही गाउँका अगुवाहरूमा परियोजना बारे जानकारी प्राप्त भयो ।

२. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको उपयोगिताबारे समुदायसँग बैठक

नवीकरणीय उर्जा प्रविधि र यसको उपायोगिता बारेमा बर्गदही गाउँका १८७ घरधुरीका घरमुलीहरूलाई एक बैठक गरि जानकारी गराइयो । सो कार्यक्रममा ग्रामीण प्रविधि नेपालका उप-निर्देशक निरज श्रेष्ठ र परियोजना अधिकृत सुबाश लामिछानेले नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको बारेमा र यसको उपयोगिताको विषयमा सहजीकरण गर्नु भएको थियो । यसैगरि युनिक नेपालका कार्यक्रम अधिकृतले परियोजनाको जानकारी, यसको उद्देश्य र वातावरणमा पार्ने

प्रभावको विषयमा जानकारी गराउनु भएको थियो । कार्यक्रमबार जानकारी र अन्तरक्रिया पछि परियोजना कार्यान्वयन सहज बनाउनका लागि सुरेन्द्र थारुको अध्यक्षतामा ९ सदस्यीय उपभोक्ता समितिको गठन गरिएको थियो । सो समितिका पदाधिकारीहरूमा उपाध्यक्ष मिना थारु, बालाराम थारु, रेशम कुमारी थारु, कृष्ण कुमार थारु, प्रविण चौधरी, कृष्ण थारु, सुरज कुमारी थारु र पुनाराम थारु रहेका छन् ।

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे समुदायका व्यक्तिहरूलाई जानकारी बैठक

सहभागी विवरण	उपलब्धी
१९१ जना १४५ पुरुष ४६ महिला	बर्गदही गाउँका समुदायसँग गरिएको भेलाबाट गाउँका सबै घरधुरीहरू समेटिने गरी सहभागितात्मक र समावेशी स्वरूपको एक उपभोक्ता समूह “बर्गदही वातावरणमैत्री गाउँ उपभोक्ता समूह” निर्माण गरियो । जस्मध्ये अध्यक्ष र सचिव सहित ६-जना पुरुष एवं उपाध्यक्ष र कोषाध्यक्ष सहित ३-जना महिला गरी जम्मा ९-सदस्यीय एक कार्यकारिणी समिति गठन गरियो ।

३. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रदर्शनी कार्यक्रम

हरित गाउँको अवधारणामा रहेर आदिबासी थारु समुदायको सिप र ज्ञानको अभ्यासद्वारा जीविकोपार्जनका लागि नवीकरणीय उर्जाको प्रयोगका लागि मिति २०७८ चैत १४ गतेका दिन बर्गदही गाउँमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रदर्शनी गरिएको थियो । युएनडिपी-जिइएफ/एसजिपी, ग्रामिण प्रविधि नेपाल र युनिक नेपालको संयुक्त सहकार्यमा नवीकरणीय प्रविधिको प्रदर्शनीका साथै त्यसको प्रयोग बारेमा समुदायलाई अभिमुखीकरण गरिएको थियो ।

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूमा व्यवसायीक तरकारी खेतीमा सिंचाईका लागि सनफ्लो पम्प, ड्रिप इरिगेशन, धुवाँ रहित चुलोहरूमा सुधारिएको चुलो, र्याकेट चुलो, चिम्नीहुड र इन्डक्सन चुलो, जडिबुटी प्रशोधन तथा सुकाउनका लागि प्रयोग गरिने सोलार ड्रायर प्रदर्शनी गर्नुका साथै तिनका फाइदा र प्रयोग बारे अभिमुखीकरण गरिएको थियो । नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे प्राविधिक फर्स टन्डनले अभिमुखीकरण गर्नु भएको थियो । यसका साथै प्रविधिको प्रयोगबारे इन्जिनियर बिबेक गौतम र टेक्निसियनहरू अनिल मण्डल र राजेश मण्डलले सहयोग गरेका थिए ।

सहभागी विवरण	प्रदर्शनी सामग्री	उपलब्धी
१४२ ४८ पुरुष ९४ महिला	<ul style="list-style-type: none"> सोलार ड्रायर सोलार पम्प सुधारिएको चुलो इन्डक्सन चुलो थोपा सिंचाई 	<ul style="list-style-type: none"> नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे प्रत्यक्षरूपमा समुदायले हेर्न र बुझ्न पाएको, समुदायले नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रयोगका बारेमा प्रेरित भएको, समुदायले आफुले चाहेको नवीकरणीय उर्जा प्रविधि छनौट गर्न समर्थ भएको ।

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रदर्शनीमा सुधारिएको चुलो

४. वित्तीय संस्थाहरूको नक्सांकन

व्यवसाय तथा उद्यमशिलता विकासका लागि समुदायका व्यक्तिहरूलाई वित्त व्यवस्थापनका लागि राजापुर नगरपालिका र वडा नं. २ भित्र काम गर्ने लघुवित्त तथा वित्तीय संस्था र लाभग्राहीहरूको सभागीतामा कार्यक्रम सम्पन्न गरियो । यो कार्यक्रम खास गरेर समुदायको आवश्यकता वमोजिम वित्तीय संस्थाहरूले सेवा प्रवाह सहज गर्न र ऋण चाहिएमा प्रदान गर्नका लागि वित्तीय संस्था र सेवाग्राही विच समन्वयकारी सम्बन्ध विस्तार गर्न आयोजना गरिएको थियो । विभिन्न वित्तीय संस्थाबाट आएका प्रतिनिधीहरूले समुदायले आर्थिक विकास तथा उद्यमशिलता विकास र व्यवसाय गर्न चाहेमा ऋण प्रवाह गरिदिने प्रतिवद्धता जनाएका थिए ।

यसैगरी, संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरूले नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग र उद्यमशिलता बारेको परियोजना एकदमै राम्रो भएकोले आगामी दिनमा सहकार्य गर्न सक्ने बताएका थिए । यस कार्यक्रममा युनिक नेपाल, ग्रामिण प्रविधि केन्द्र, लघुवित्त, संघ संस्था र समुदायको गरेर ३३ जनाको सक्रिय सहभागीता रहेको थियो ।

वित्त व्यवस्थापनका लागि स्थानीय वित्तीय संस्थासँग समन्वयात्मक छलफल

५. आवश्यकता मुल्याङ्कन र माग संकलन

मिति २०७८ माघ १७ र १८ गतेका दिन बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशीलतालाई सहयोग परियोजना अन्तर्गत बर्गदही गाउँका घरधुरीको सहभागीतामा समुदायको आर्थिक, सामाजिक र साँस्कृतिक अवस्था, प्रयोग गर्दै गरेका प्रविधि तथा उर्जाका बारेमा आवश्यकता मुल्याङ्कन र माग संकलन गरिएको थियो। कार्यक्रममा समुदायका व्यक्तिहरूद्वारा गाउँको नक्सा, बस्तु स्थिति, सार्वजनिक स्थल, खेति, व्यवसाय, बाटोघाटो लगायतका स्थानहरूको पहिचान गरिएको थियो। यसरी सो कार्यक्रममा सम्पूर्ण घरमा भएका वस्तुभाउ, पशुपंक्षी संख्या, जनसंख्या, आमदानीको स्रोत, रोजगारीको अवस्था, उर्जाको प्रयोगको बारेमा तथ्याङ्क समेत लिइएको थियो। सोही कार्यक्रममा नवीकरणीय उर्जा सम्बन्धी उनीहरूको आवश्यकता र माग समेत संकलन गरिएको थियो।

आवश्यकता पहिचान र नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे माग संकलन

सहभागी संख्या	विधि	उपलब्धी
१०० जना १८ पुरुष ८२ महिला	पि.आर.ए दुई समुह बनाएर	समुदायले आफ्नो गाउँको सामाजिक नक्शांकन आफै गरेको, समुदायको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिकका साथै रोजगारी, व्यवसायिक अवस्था र वस्तुस्थितिको बारेमा जानकारी प्राप्त भयो, समुदायको आवश्यकता पहिचान भएको

६. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूको पर्यावरणीयमैत्री बारे प्राविधिक मुल्याङ्कन र सम्भाव्यता अध्ययन

ग्रामिण प्रविधि नेपालको प्राविधिक सहयोगमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूको पर्यावरणीयमैत्री बारे प्राविधिक मुल्यान र सम्भाव्यता अध्ययन गरिएको थियो । सो अध्ययन गरेर अध्ययन प्रतिवेदन समेत तयार गरिएको थियो । प्रतिवेदनको आधारमा बर्गदही गाउँमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको जडान गरिएको थियो भने पातको समस्याले गर्दा दुना टपरी प्रविधिलाई जडान गर्न नसकिने कुरा अध्ययनमा आएकोले जडान गरिएन ।

वातावरणमैत्री प्रविधिहरूको सम्भाव्यता
अध्ययन प्रतिवेदन

७. नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको जडान

क्र.सं.	नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको नाम	जडान संख्या	शर्त
६.१.	सनफूलो पम्प	१५ वटा	तरकारी खेती या माछापालन भएको हुनुपर्ने
६.२.	सुधारिएको चुलो जडान	१०० वटा	
६.३.	गोबर ग्याँस जडान	१२ वटा	गाई भैंसी या राँगा पालेको हुनुपर्ने या पाल्नुपर्ने
६.४.	सोलार ड्राएर	१० वटा	जडिबुटीको अभ्यास गर्ने वैडावा हुनुपर्ने
६.५.	थोपा सिंचाई प्रविधि	११ जना	तरकारी खेती गरेको र गर्न चाहने
६.६	उच्च महत्वका वृक्षारोपण	पहिलो लट ६०० वटा दोस्रो लट ३२०० वटा	२०० लिची, २०० आँप र २०० टिमुर १६०० अम्बा र १६०० आँप

८. क्षमता विकास तालिम

८.१. अर्गानिक तरकारी उत्पादन तालिम

युनिक नेपालले मिति २०७८ फागुन २७ गते देखि २९ गते सम्म राजापुर नगरपालिका २, बर्गदही गाउँका समुदायका लागि ३ दिने अर्गानिक तरकारी खेती तालिम सम्पन्न गरेको थियो । युएनडिपी जिइएफ एसजिपी को सहकार्यमा सञ्चालित परियोजना बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशिलतालाई सहयोग अन्तर्गत यो तालिमको आयोजना गरिएको हो ।

कार्यक्रम समापनका दिन करेला, भिन्डी, तोर्रैं, लौका, पालक, चम्सुर, घिरौला, फर्सी, बोडी, काँक्रो लगायतका बिउहरू पनि वितरण गरिएको थियो । तीन दिन सम्म चलेको सो तालिमको सहजीकरण कृषि प्राविधिक हेमलाल पाण्डेले गर्नु भएको थियो । तालिममा बर्गदही गाउँका ६४ घरधुरी तथा महिलाहरूको सहभागीता रहेको थियो ।

अर्गानिक तरकारी खेती तालिम गर्दै

८.२. गड्यौला मल र भोलमल बनाउने तालिम

युएनडिपी जिइएफ एसजिपी को सहकार्य, ग्रामिण उर्जा प्रविधि नेपालको प्राविधिक सहयोग र युनिक नेपालद्वारा सञ्चालित बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशिलतालाई सहयोग परियोजना अन्तर्गत बर्गदहीका तरकारी खेतीमा संलग्न घरधुरीका प्रतिनिधिहरूलाई गड्यौला र भोलमल बनाउने तालिम मिति २०७९ जेठ २८ र २९ गतेका दिन दिइएको थियो । सो तालिम ग्रामिण प्रविधि नेपालकी अधिकृत पुनम भट्टले दिनु भएको थियो । तालिमको पहिलो दिन गड्यौला मलको बारेमा प्रशिक्षण दिइएको थियो भने दोस्रो दिन भोलमलको बारेमा तालिम दिइएको थियो । तालिममा जम्मा २३ जना सहभागीहरू थिए ।

गड्यौला मल उत्पादन देखाउँदै एक कृषक

९. व्यवसायिक तरकारी खेति तालिम

समुदायका घरपरिवारको आर्थिक सुधारका लागि उद्यमशिलता प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले व्यवसायिकत तरकारी खेतिको तालिम प्रदान गरियो । यो तालिममा विशेष गरेर तरकारी खेति गर्दै गरेका र तरकारी खेति गर्न इच्छुक रहेकालाई छनौट गरि तालिम सञ्चालन गरियो । यो तालिम महिलाहरूको सहभागीतामा मिति २०७९ असोज ३१ गते देखि कात्तिक १ गते सम्म सञ्चालन भएको थियो । कार्यक्रममा १६ जनाको सहभागीता रहेको थियो ।

व्यवसायिक तरकारी खेतिबारे तालिमको अभ्यास

१० नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको व्यवस्थापन र मर्मत सम्बन्धि तालिम

परियोजनासँग सम्बन्धित लाभग्राहीहरूले विभिन्न नवीकरणीय उर्जा प्रणाली जोडेका छन् । सन्फूलो पम्प उनीहरूका लागि नयाँ प्रविधि हो । यसैगरी सुधारिएको चुलो पनि नयाँ प्रविधि हो । यसर्थ तिनै प्रविधिको सहि प्रयोग, व्यवस्थापन, मर्मत तथा दीगो सञ्चालनका लागि नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको मर्मत बारे तालिम प्रदान गरिएको थियो । तालिममा प्रयोग गर्दै गरेको नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे सिकाई, चुनौतिको बारेमा समेत छलफल गरिएको थियो । समुदायका व्यक्तिले तरकारी खेतीका लागि सन्फूलो पम्पको राम्रो प्रयोग बारे उल्लेख गरेका थिए । यसैगरी, सुधारिएको चुलोले खाना पकाउन सजिलो भएको, सुरक्षित भएको, भान्सा धुवाँ रहित भएको, दाउराको खपत कम लाग्ने गरेको बारेमा राम्रो अनुभव आदान प्रदान गरेका थिए । तालिमको सहजीकरण प्राविधिक कन्सल्टेन्ट फर्स बहादुर टन्डनले गरेका थिए । दुई पटकमा सञ्चालन गरिएको तालिममा ५९ जनाको सहभागिता रहेको थियो ।

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको मर्मत संभार तालिम

११ स्कूल क्याम्प

बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशिलतालाई सहयोग परियोजना अन्तर्गत नवीकरणीय उर्जा प्रविधिबारे ज्ञान र चेतना विकासका लागि माध्यमिक तहका विद्यार्थीहरूको सहभागीतामा २०७९ जेठ २६ र २७ गते दुई दिने विद्यालय क्याम्प सञ्चालन गरिएको थियो । राजापुर नगरपालिकाको वडा नं. २ को नेपाल राष्ट्रिय माध्यमिक विद्यालयमा आयोजित क्याम्पको पहिलो दिन नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको बारेमा जानकारी गराइएको थियो । ग्रामिण भेगमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रयोगका साथै वातावरणमैत्री गाउँ निर्माण बारे ग्रामिण प्रविधि नेपालकी परियोजना अधिकृत पुनम भट्ट र युनिक नेपालका कन्सल्टेन्ट फर्स बहादुर टण्डनले अभिमुखीकरण गर्नु भएको थियो । क्याम्पको दोस्रो दिन अभिमुखीकरण गरिएको विषयमा चित्रकला प्रतियोगिता गराइएको थियो । सो चित्रकला प्रतियोगिताको निर्णायकमा विद्यालयका कार्यकारी प्रधानाध्यापक मोहन सिग्देल, शिक्षक विष्णु थारु, युनिक नेपालका कार्यक्रम अधिकृत सोम प्रसाद चौधरी, सिआरटिएनका परियोजना अधिकृत पुनम भट्ट, युनिक नेपालका कन्सल्टेन्ट फर्स बहादुर टण्डनले भूमिका निभाउनु भएको थियो । चित्रकला प्रतियोगिताका विजेताहरूलाई प्रमाणपत्र सहित शैक्षिक सामग्रीले पुरष्कृत गरिएको थियो । सोहि दिन नै, विद्यालयमा प्रिया थारुको अध्यक्षतामा ११ सदस्यिय इको क्लब गठन गरिएको थियो ।

वातावरण संरक्षण र नवीकरणीय उर्जा प्रविधि बारे प्रशिक्षण गर्दै विज्ञ पुनम भट्ट

विद्यालय क्याम्पको दोस्रो दिन पुरस्कार वितरण र इको क्लब गठन

१२. सिकाई प्रकाशन

परियोजना बारेको परिचय, यससँग सम्बन्धित क्रियाकलाप, उपलब्धी, चुनौति र सिकाई सहित एक सिकाई सहित यहि पुस्तक प्रकाशन गरिएको छ । यस पुस्तकमा यस परियोजना बाट भएका सिकाई संग्रहित छन् । यसैगरि, परियोजना बारे भिडियो डकुमेन्ट्री पनि बनाइएको छ ।

१३. ज्ञान आदान प्रदान र समापन कार्यशाला

परियोजनाका सम्पूर्ण क्रियाकलाप सम्पन्न भई सकेपछि मिति २०७९ मंसिर १४ गते परियोजना बारे सिकाई ज्ञान आदान प्रदानको बारेमा कार्यशाला सम्पन्न गरियो । यो कार्यशालामा नवीकरणीय उर्जा प्रविधि जडान भएका घरधुरी, बरघर, तरकारी खेती गर्ने र संघ संस्थाबाट गरेर ४७ जनाको सहभागिता रहेको थियो । सहभागीहरूले नवीकरणीय उर्जा प्रविधिले काममा सजिलो बनाएको, समयको बचत भएको, धुवाँ उत्सर्जनमा कमी भएको, स्वास्थ्यको लागि राम्रो भएको जस्ता प्रतिक्रिया व्यक्त गरेका थिए । यसैगरि सनफूलोले पानी सिंचाईका लागि एकदमै सजिलो भएको बताएका थिए । यस परियोजनाले नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रयोगले वातावरण नबिगार्ने र आयआर्जनका लागि पनि सजिलो बनाएको कुरा व्यक्त गरेका थिए ।

परियोजना बारे सिकाई आदान प्रदान तथा परियोजना समापन कार्यक्रम

१४. अध्ययन भ्रमण तथा अनुगमन

ग्रामिण प्रविधि नेपाल, काठमाडौंले आयोजना गरिएको नवीकरणीय उर्जा सम्बन्धीको अध्ययन भ्रमण तथा अनुगमन कार्यक्रममा युनिक नेपालले पनि बर्दियाबाट सहभागीता जनाएको थियो । ग्रामिण प्रविधि नेपालले काभ्रेको भंगाल ५ बेथानचोकमा नवीकरणीय उर्जा सम्बन्धी परियोजना सञ्चालन गरेको थियो । सो परियोजनाको अन्त्यतिर बिभिन्न सरोकारवाला निकाय र स्थानीय तहलाई समेत नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको अनुगमन तथा सिकाई भ्रमण आयोजना गरिएको थियो । समुदायका अगुवा, युनिक नेपालका कार्य समितिका पदाधिकारी र कर्मचारीहरु पनि सो क्षेत्रको सिकाई भ्रमणमा गएका थिए । कार्यक्रम स्थलमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको अवलोकन, त्यसको उपयोगिता तथा सिकाई बारे छलफल गरिएको थियो । यसका साथै, ग्रामिण प्रविधि नेपालले सहयोग गरेको सिन्धुलीकी एक सफल उद्यमी निरु श्रेष्ठसँग पनि सिन्धुलीमा छलफल गरियो । यसैगरि धनुषाको नक्ताभिजमा हिमालय युवा क्लबका अध्यक्ष अरुण महतोसँग युवाहरुको क्षेत्रमा सफल कार्य गर्दै आएको उहाँसँग पनि छलफल गरिएको थियो ।

अध्ययन भ्रमण टोलीका सदस्यहरु
पानी संकलन गर्ने पोखरीको अवलोकन गर्दै

अध्ययन भ्रमणको क्रममा भंगाल-५ बेथानचोक, काभ्रे

परियोजनाको उपलब्धीहरु

- थारु समुदाय परम्परागत कृषिमा आधारित समुदाय हो । उनीहरुले गर्दै गरेको पेसालाई व्यवसायीकरण गर्न सक्ने सम्भावना राम्रो भएकोले व्यवसायीक तरकारी खेति मार्फत आयआर्जन बृद्धि भएको छ । उनीहरुको जीविकोपार्जनमा सुधार भएको छ ।
- सुधारिएको चुलोले दाउराको खपत कम गरेको, खाना पाक्ने समय घटेको र भान्सा धुवाँ रहित हुँदा प्रभावकारी देखिएको छ । यसले गर्भवती महिलाहरुको स्वास्थ्यमा पार्ने प्रतिकूल असरको सम्भावना कम गर्छ ।
- गोबरग्याँसले गर्दा खाना पकाउन सजिलो भएको छ । कृषकसँग भएको बस्तुभाउको गोबर गोबरग्याँसमा सदुपयोग हुने, स्लरी तरकारी खेतिमा उपयोग गर्ने भएकोले वातावरण व्यवस्थापनका साथै रासायनिक मलमा हुने खर्च घटाएको छ ।

- यो परियोजनाले नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको बारेमा चेतना बृद्धि हुनुका साथै वातावरण संरक्षणमा समुदायको चासो बढेको छ । परियोजनाले वातावरण संरक्षण, आदिवासी ज्ञानको प्रयोगद्वारा उद्यमशिलता प्रवर्द्धनमा टेवा पुर्याएको छ ।
- विद्यार्थीहरूमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको बारेमा जानकारी भएको छ । उनीहरूमा वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धनको महत्व थाहा भएको छ ।
- युनिक नेपालले आदिवासी समुदायको ज्ञान, अभ्यास, सिपका साथै नवीकरणीय उर्जा र उद्यमशिलताको क्षेत्रमा कार्य गर्न सक्षम भएको छ ।
- गोबर ग्याँस र सुधारिएको चुलोको प्रयोगले धुवाँबाट उत्सर्जन हुने कार्बन डाइअक्साइडको मात्रा घटेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

चुनौति तथा सिकाई

चुनौति	सिकाई
<ul style="list-style-type: none"> • आदिवासी ज्ञान र सिप अन्तर्गत दुना टपरीलाई पाइलटिङ्गको रूपमा लिइएको थियो । दुना टपरी सालको पातबाट निर्माण हुँदा सस्तो पर्ने तर केराको बोक्राबाट निर्माण गर्दा महङ्गो पर्ने देखियो । यस क्षेत्रमा सालको बन नभएको र छिमेकी पालिका बाट नियमितरूपमा पात व्यवस्थापन गर्न गाह्रो पर्ने भएकाले दुना टपरी मेशिन स्थापना गर्न सकिएन । • कोभिडको कारणले गर्दा परियोजना पाँच महिनापछि मात्र शुरु भयो । ढिलो शुरुवाट भएको परियोजनाको समयावधी थप नहुँदा नियमित फलोअप र प्रतिफल व्यवस्थापन गर्न असहज भयो । • सन्फूलो पम्प सिंचाई व्यवस्थापनका लागि राम्रो भए तापनि तराई क्षेत्रमा हिउँदमा बादल लागि राख्ने भएकाले काम नगर्ने र समुदायको यसप्रतिको आकर्षण घटेको पाइयो । 	<ul style="list-style-type: none"> • सुधारिएको चुलोले भान्सा धुवाँ रहित बनाउने, दाउराको खपत कम हुने, खाना पकाउने समय कम लाग्ने भएकाले यसको प्रयोग गर्ने र जडानका लागि माग बढेको । • उच्च महत्वका फलफूल रोप्नाले घरमा चाहिने फलफूल खान पाउने र स्वस्थ वातावरणका लागि उपयोगी भएको । • सिंचाई व्यवस्था नभएको तर व्यवसायिक तरकारी खेती गर्नेका लागि र माछा पोखरी भएकाहरूका लागि सन्फूलो पम्प अत्यन्त उपयोगी भएको । • ग्रामिण क्षेत्रमा दाउराको प्रयोग बढी हुने भएकोले कार्वन न्यूनीकरणका लागि नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको परियोजना निरन्तर लागु गर्नुपर्ने आवश्यक देखिएको । • कृषकहरूलाई व्यवसायिक तरकारी खेतिमा आकर्षण बढाउनका लागि कृषकद्वारा उत्पादित तरकारीका लागि बजार व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यक देखिएको ।

सुधारिएको चुलोमा खाना पकाउँदै

सोलार ड्रायरमा औषधी सुकाउँदै

सोलार ड्रायर हस्तान्तरण गर्दै युनिक नेपालका कार्यकारी अध्यक्ष प्रिम
बहादुर थारु

थोपा सिंचाई प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम

वृक्षारोपणका लागि आँप र लिची हस्तान्तरण गर्दै
युनिक नेपालका कार्यकारी अध्यक्ष प्रिम बहादुर थारु

परियोजना अनुगमनको क्रममा बैडावा रामकृष्ण चौधरीसँग छलफल गर्दै
जिइएफ प्रमुख विवेकधर शर्मा र अर्थ मन्त्रालयका युगाराज पाण्डेज्यू

सनफ्लो र आफ्नो तरकारी खेति छेउमा एक कृषक

मातृभूमी चुलो

चिठनी हुड निर्माण प्रशिक्षण जाराउँदै कन्सल्टेन्ट
फर्स बहादुर टण्डन

सुधारिएको चुलो निर्माण प्रशिक्षण जाराउँदै कन्सल्टेन्ट फर्स
बहादुर टण्डन

तरकारी खेतमा थोपा सिंचाई प्रविधि

टनेलमा टमाटर खेति

तरकारी फलाएको एक कृषकको तरकारी खेति

सफलताको कथा

जडिबुटी सुकाउन सजिलो बनायो सोलार ड्रायरले

नाम : राम कृष्ण चौधरी

ठेगाना: ठाकुरबाबा नगरपालिका वडा नं. ९, बेतहनी, बर्दिया

मेरो नाम रामकृष्ण चौधरी हो । शिक्षाले म १० कक्षा पास गरेको छु । वैडावा हो । मैले वैडावाको काम गर्न थालेको २९ वर्ष जति भै सक्यो । म र मेरी श्रीमति दुवैले वैडावाको काम गर्छौं । मैले वैडावाको काम २०५१ सालमा सिकेको हुँ । त्यस बेला देखि मैले निरन्तररूपमा जडिबुटी द्वारा विरामीहरूको उपचार गर्दै आएको छु ।

मेरो छोरा पत्थरीको विरामी थियो । त्यत्तिबेला म सँग छोराको पत्थरीको उपचारको लागि पैसा थिएन । पैसा सापति माग्नु जाँदा मित बुवाले मलाई जडिबुटी सेवन गर्न सिकाउनु भयो । नियमित जडिबुटी सेवनले मेरो छोरा सन्चो भयो । अनि मलाई लाग्यो यो त चाहिने कुरा हो मैले सिकनु पर्छ । मैले मितबुवालाई मलाई पनि जडिबुटी सिकाउन भने । उहाँले पनि मलाई सिकाई दिनु भयो । त्यसपछि मैले नियमितरूपमा अहिले सम्म पनि बिभिन्न प्रकारका विरामीहरूको उपचार जडिबुटी द्वारा गर्दै आएको छु । अहिले म कहाँ पत्थरी, ग्याँस्टिक, सुगर, अदकपारी, रतन्धो, जन्डिस, रेविज, हातखुट्टा दुख्ने, हातखुट्टा भ्रमभ्रम गर्ने विरामीहरू आउने गर्छन् । उनीहरू सन्चो हुँदा मनभित्र देखि खुसी लाग्छ ।

युनिक नेपालले बैडावाहरूको लागि एउटा कार्यशालाको आयोजना गरेको थियो । यस कार्यक्रममा म पनि सहभागी भएको थिए । कार्यक्रममा युनिक नेपालले जडिबुटीका प्रकार, यसको उपयोगिता, रोग तथा समस्याको निदान बारे छलफल भएको थियो । कार्यक्रम समापनको दिन सोलार ड्रायर, डिब्बा, मिक्चर लगायतका सामग्री दिनु भयो । यसले हामीलाई जडिबुटी प्रशोचन गर्न । काम गर्न थप हौशला मिल्यो । बैडावाहरूको कार्यशालामा सहभागी हुदाँ जडिबुटी सोलार ड्रायरमा सुकाउन, प्याक गर्न र दम रोगको जडिबुटी बनाउन सिके । यस कार्यशालामा सहभागी हुदाँ संस्थाबाट प्राप्त भएको प्रमाण पत्रले मैले आयुर्वेदिक दर्ता गरेको छु । सोलार ड्रायरमा जडिबुटी सुकाउदा सफा र सुरक्षित हुन्छ ।

जडिबुटी ज्ञान अझ धेरैलाई सिकाउन र बचाउनको लागि कार्यशाला र तालिम कार्यक्रम आयोजना गर्न सकिन्छ । र मलाई तालिम दिने स्रोत व्यक्ति र युनिक नेपालप्रति आभारी छु र धेरै - धेरै धन्यवाद भन्न चाहन्छु ।

नाम : सरस्वती चौधरी
उमेर : ३५ वर्ष
व्यवसाय : कृषि

गोबरग्याँसले पैसा बचत भयो

मेरो नाम सरस्वती चौधरी हो । मेरो घर राजापुर न.पा. २ बर्गदही हो । म ३५ वर्षको भए । मैले एसएलसी पास गरेको छु । घरमा सासु ससुरा र मेरो एउटी छोरी छ । श्रीमान् ज्याला मजदुरी काम गर्नुहुन्छ । म खेती किसान हु । घरबारीको कामले फुर्सद भएको बेला म पनि ज्याला मजदुरी काम गर्छु । हाम्रो जग्गा जमिन आठ कठ्ठा जति छ ।

युनिक नेपालले मेरो गाउँ बर्गदहीलाई वातावरणमैत्री गाउँ बनाउने भनेर नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूको पर्यावरणीयमैत्री कार्यक्रम सञ्चालन गरेको थियो । म यस कार्यक्रममा सहभागी भएको थिए । यस कार्यक्रममा नवीकरणीय उर्जाको प्रयोग बारेमा जानकारी गरिएको थियो । यस कार्यक्रम अन्तर्गत युनिक नेपालको सहयोग वापत मैले घरमा गोबर ग्याँस जडान गरेको छु । मेरो घरमा दुई वटा गोरु छन् । गोबरग्याँसका लागि घरमा उत्पादन भएको गोबरले मात्र प्याङ्गुरहेको छु । गोबरग्याँस जडान गरेदेखि खाना बनाउन सहज भएको छ । खाना बनाउनको लागि दाउरा खोज्न जानु पर्दैन । दाउरा खोज्ने समय घरको काममा लगाउने गरेकी छु ।

गोबर ग्याँस जडान गरेदेखि दाउरा र सिलिन्डर ग्याँस किन्नुपर्ने जस्तो आर्थिक समस्या भोग्नु परेको छैन । खाना बनाउदा धुवाँ हुने जस्तो समस्या भोग्नु परेको छैन । गाई, भैंसीबाट उत्पादन भएको मल खेर नभई गोबर ग्याँसमा उपयोग भईरहेको छ । दाउरा किन्ने पैसाले मलाई घर चलाउन सहयोग भएको छ । गोबरग्याँस बाल्न शुरु गर्दा मासिक एक हजार सम्म बचत हुन्छ । बचत भएको पैसाले घर खर्चको लागि नुन, तेल किन्छु, छोरीको लागि कापी कलम किन्ने गर्छु ।

नवीकरणीय उर्जा प्रविधिहरूको पर्यावरणीयमैत्री कार्यक्रम मेरो गाउँमा सञ्चालन गरेर मलाई गोबर ग्याँस जडान गर्न सहयोग गरेकोमा युनिक नेपाल प्रति आभारी छु र धेरै धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

आम्दानी बढायो तरकारी खेतीले

मेरो नाम सबिता चौधरी हो । म २२ वर्षको भएँ । म कक्षा दश सम्म पढेको छु । हामी ५ जनाको परिवार छौ । मेरो एउटा छोरा छ । मेरो श्रीमान, सासु, ससुरा ज्याला मजदुरी काम गर्नुहुन्छ । म घरबारीको काम र कपडा सिलाउने काम गर्छु । हाम्रो आठ कठ्ठा जग्गा छ । त्यहि जमिनमा तरकारी खेती गरेका छौं । तरकारी खेतिले घरको खर्च टार्न सजिलो भएको छ ।

युनिक नेपालले २०७८ फागुन २७ गते देखि २९ गते सम्म अर्गानिक तरकारी खेति तालिम सञ्चालन गरेको थियो । म त्यो तालिममा सहभागी भएको थिए । तालिममा अर्गानिक तरकारी खेति गर्ने तरिका, मल उत्पादन गर्ने तरिका बारे सिकेका थियौं । तालिम पछि उन्नत जातको तरकारीको बिउहरु वितरण भएको थियो । परियोजना अन्तर्गत मैले युनिक नेपालबाट तरकारी खेि तर्गनका लागि सोलारपम्प पाएको छु । सोलार पम्प तरकारी खेति हुने स्थलमा जडान गरेको छु । सोलार पम्पले तरकारीमा सिंचाई गर्नका लागि निकै सजिलो बनाएको छ । यसले विद्युत महशुस घटाएको छ । सजिलो पनि छ । विद्युतबाट हुने खतरा पनि छैन यसमा ।

अहिले मैले दुई कठ्ठा जग्गामा व्यवसायिक तरकारी खेति गरेको छु । व्यवसायीक तरकारी खेति गरेदेखि मैले तरकारी किन्ने पैसा र तरकारी बिक्रि गरेको पैसा बचत गर्न थालेको छु । सिजन अनुसार तरकारी बिक्रि गरेर मैले तिस हजार रुपैया बचत गरेको छु । बचत गरेको पैसाले सबै घर परिवार मिलेर तरकारी पसल खोल्ने योजना बनाएको छौं ।

मलाई व्यवसायीक खेति किसान बन्न सहयोग गरेकोमा युनिक नेपालमा आभारी छु र धेरै-धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

नाम: सबिता चौधरी

ठेगाना: राजापुर-२ बर्गदही, बर्दिया

सनफूलो पम्मले ल्याएको सहजता

मेरो नाम विनोद दहित थारु हो । मेरो घर राजापुर न. पा. २ बर्गदहि हो । म ३२ वर्षको छु । मैले बार कक्षा सम्म पढेको छु । मेरो पेसा खेति किसानी हो । म बंगुरपालन, माछापालन र कुखुरापालन व्यवसाय गर्दछु । हामी तिन भाइ बहिनी छौ । हाम्रो नौ जनाको परिवार छ । मेरो घरको अवस्था सामान्य छ । हाम्रो जग्गा दुई बिगाहा छ ।

युनिक नेपालले मेरो गाउँलाई वातावरणमैत्री गाउँ बनाउने भनेर नविकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रदर्शनी र यसको प्रयोगबारे अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरेको थियो । म यस कार्यक्रममा सहभागी भएको थिए । यस कार्यक्रम अन्तरगत सनफूलो पम्पको प्रदर्शन गरेको थियो । तरकारी खेति र माछापालन गर्नेका लागि सनफूलो प्रदान गर्ने कुरो थियो । मैले पनि तरकारी खेतिका साथै माछापालन गर्ने भएकाले युनिक नेपालको सहयोग वापत मैले सनफूलो पम्प जडान गरेको छु ।

मैले ६ हजार माछा र पन्ध्र सय देखि पाँच हजार सम्म कुखुरा पाल्छु । सनफूलो जडान गरेर मैले दश कठ्ठा जग्गामा माछापालन व्यवसाय गर्न थालेको छु । सनफूलो पम्मले दैनिक सिंचाई गर्न र पोखरीमा पानी फेर्न सजिलो बनेको छ । माछापोखरीमा आफुले चाहेको समयमा पानी जम्मा गर्न सकिन्छ । विद्युतिय बिल तिर्नु पर्दैन । विद्युत तिर्ने मासिक पाँच हजार बचत भएको छ । बचत भएको पैसाले मैले माछाको लागि दाना किन्ने गर्छु । सनफूलो पम्मले तरकारी बारीमा पनि सिंचाई गर्न सहज भएको छ । माछापालनबाट वार्षिक साठी हजार सम्म आम्दानी उत्पादन भएको छ ।

मलाई सफल व्यवसायी बन्न सहयोग गरेकोमा युनिक नेपालमा आभारी छु र धेरै - धेरै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

नाम : विनोद दहित थारु

उमेर : ३२ वर्ष

ठेगाना: राजापुर २ बर्गदहि, बर्दिया

युनिक नेपालको चिनारी

१. युनिक नेपालको संक्षिप्त परिचय

युनिक नेपाल सामुदायिक विकासका लागि सदस्यतामा आधारित गैर नाफामुखी र सेवामुलक गैर सरकारी संस्था हो। यो संस्था समाजसेवामा समर्पित युवाहरूको अथक प्रयासबाट जिल्ला प्रशासन कार्यालय बर्दियामा विधिवत तरिकाले २०५२ साल जेठ महिनाको १९ गते दर्ता भएको हो। सानो तर दृढ संकल्प बोकेका युवाहरूको समूहले आफ्नै सानो कोषबाट यो संस्थाको शुभारम्भ गरी आजको सफलतम अवस्था सम्म आइ पुगेको हो।

लक्ष्य निर्दिष्ट कार्यक्रमगत क्रियाकलापहरू, राष्ट्रिय र अन्तरराष्ट्रिय दातृ तथा वित्तीय संस्थाहरूको सहयोगमा स्थानीय जनसमुदायको व्यापक समर्थन र दक्ष तथा प्रतिबद्ध जनशक्तिको मेहनतबाट लुम्बिनी प्रदेश र सुदूरपश्चिम प्रदेशहरूमा सेवा दिदै आएको छ। हाल लुम्बिनी प्रदेशको खास गरेर बर्दिया जिल्लामा आफ्नो कार्यक्रम केन्द्रित गर्दै अन्य जिल्लामा समेत आवश्यकता अनुसार कार्यक्षेत्र विस्तार गरेको छ।

२. उद्देश्य

- युनिक नेपालको प्रमुख उद्देश्यहरू बुँदागतरूपमा निम्नानुसार रहेका छन्,
- क. औपचारिक तथा अनौपचारिक शिक्षाको माध्यमद्वारा जनचेतना बढाउने।
  - ख. ग्रामिण क्षेत्रका जनताको स्वास्थ्य प्रवर्द्धनमा सहयोग गर्ने।
  - ग. पुस्तकालय तथा वाचनालय मार्फत जनचेतनाको विकास गराउने।
  - घ. विश्वमा विद्यमान पर्यावरण समस्या समाधानका लागि वातावरणीय चेतना अभिवृद्धि गर्ने।
  - ङ. थारु समुदायको भाषा, साहित्य, कला र संस्कृति लगायत विभिन्न क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने।
  - च. आदिवासी जनजातिहरूको उत्थान र विकास गर्दै मुल प्रवाहीकरणको लागि विभिन्न समुदायप्रति सहिष्णुताको भावना जागृत गर्दै राष्ट्रिय संघ संगठनहरूसँग सम्बन्ध विस्तार गरि समन्वय र सहकार्य गर्ने।
  - छ. मानव अधिकार सम्बन्धि चेतना अभिवृद्धि गराउने।
  - ज. आकस्मिक सेवा प्रदान गर्नका लागि एम्बुलेन्स सेवा सन्चालन गर्ने।

३. लक्षित समुदाय

युनिक नेपालको प्रमुख लक्षित समुह थारु समुदाय लगायत सम्पूर्ण आदिवासी जनजाति, दलित, मधेसी, मुस्लिम र विपन्न वर्ग तथा समुदायहरू हुन्। साथै परियोजनाको प्रकृति अनुसार लक्षित समुदायहरू पहिचान गर्ने गरिन्छ।

४. कार्य क्षेत्र र अनुभव

युनिक नेपालले स्थापना काल देखि निरन्तर शिक्षा, कृषि, स्वास्थ्य, जैविक विविधता, लघुवित्त र सिप विकासका साथै भौतिक निर्माणको क्षेत्रमा काम गर्दै आएको छ । यसको लागि शिक्षा कार्यालय, जर्मन विकास सेवा, स्टीफ्टुङ्ग, विश्व शिक्षा, प्याक्ट नेपालको साभेदारीमा शिक्षा सम्बन्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ । यसैगरी आइडीई नेपाल, जेएफपीआर, विनरक, फीन्ट्र्याक, आदिको साभेदारीमा कृषि कार्यक्रम सञ्चालन गरेको अनुभव छ । डामु/डानीडा, युएमएन, एनएफआरपी, युएसएआइडी, जिल्ला विकास समिति, गाविस, आदिको साभेदारीमा विद्यालय भवन, कल्भर्ट, पुल पुलेसा, सामुदायिक भवन, आदि निर्माण तथा जनपरिचालन गरेको छ । आईएलओ, पश्चिम तराई गरिबी निवारण आयोजना, सीएसपी, डीफीडको सहयोगमा मुक्त कर्मैया परिवार र बालमजदुर उन्मुलनका लागि एकिकृत कार्यक्रम सञ्चालन गरेको सफल अनुभव छ । स्वास्थ्य सम्बन्धि कार्यक्रम सेभ द चिल्ड्रेन र युएसएआइडी/फीन्ट्र्याकको सहयोगमा सञ्चालन गरेको लामो अनुभव पनि छ । साथै युएनडीपी/जीइएफ/एसजीपीको

साभेदारीमा पनि वातावरण र जैविक विविधता संरक्षण साथै थारु जडीबुटी ज्ञान र थारु बैडावा अभ्यास संरक्षणलाई लक्षित गरिएको परियोजना र बर्दियाको आदिवासी समुदायमा नवीकरणीय उर्जा प्रविधिको प्रवर्द्धन मार्फत आदिवासी अभ्यास र उद्यमशिलतालाई सहयोग परियोजना सफलताका साथ सञ्चालन गरेको छ ।

युनिक नेपालले आरडीएमसी “क” वर्गको १३ वटा बैंक तथा अन्य संस्थाहरूको वित्तीय ऋण सहयोगमा १८ वर्षसम्म निरन्तर लघुवित्त कार्यक्रम पनि गरिसकेको सफल अनुभव छ । लघुवित्तलाई थप प्रविधियुक्त र छिटो कार्यक्षेत्र विस्तार गर्नका लागि सक्षम च्यालेन्ज फण्ड, निट र किसान परियोजनाको साभेदारी कार्यक्रम समेत सञ्चालन गरेको लामो अनुभव छ ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति तथा कार्यक्रम अनुसार आफ्नो लघुवित्त कार्यक्रमलाई “घ” वर्गको वित्तीय संस्थामा रुपान्तरण गरी लघुवित्त कार्यक्रम हस्तान्तरण गरी सकेको छ ।

बरगदही गाउँमा उच्च महत्वको फलफूलका बिरुवा वितरण गर्दै

बरगदही गाउँको सामाजिक नक्शाङ्कन गर्दै